

משרד החינוך התרבות והספורט
המינהל הפדגוגי
האגף לתכניות לימודים

הוראה בסביבת הלימוד החוץ-כיתתית

ירושלים תשנ"ו

כתיבה ועריכה : ד"ר ניר אוריון

גיל גרטל

הדוגמאות עובדו לפי עבודותיהם של : אורנה כספין

ציפי כפיר

נעמי פרוסק

יצחק קורן

כוכבת שטיין

סלביה שרייר

עריכה לשונית : ליאורה הרציג

עיצוב עטיפה : ציפי פסחוביץ

סדר : אונית שירותי מחשב בע"מ

תוכן העניינים

חלק ראשון — רקע עיוני

1. השימוש בסביבת הלימוד החוץ-כיתתית — סקירה היסטורית / גיל גרטל 6
2. סביבת הלימוד החוץ-כיתתית / ניר אוריון 9
3. השתלמות מורים בית ספרית בנושא: סביבת הלימוד החוץ-כיתתית / גיל גרטל / ניר אוריון 22

חלק שני — דוגמאות

1. מיון חומרים — חומרים ותכונותיהם
בכיתות היסוד / סלביה שרייר 26
2. מהו גובהו של בניין גבוה? — כלים
מתמטיים במדידות בלתי ישירות / נעמי פרוסק 32
3. אתר למחקר העבר — הוראת היסטוריה בכיתה ה' / ציפי כפיר 37
4. איך מגיע החשמל לכיתה? — סיור בעקבות המעגל החשמלי / יצחק קורן 45
5. מה אתם יודעים על נחל מודיעים? – תחנת לימוד להוראת הביולוגיה / כוכבת שטיין 49
6. יש סלעים בלב רמת גן! — תחנת לימוד להוראת מדע כדור הארץ / אורנה כספין 54

הקדמה

מטרתה העיקרית של חוברת זו היא להעלות את נושא "הלמידה החוץ-כיתתית" בסדר יומה של מערכת החינוך על כל מרכיביה: מעצבי המדיניות, מפתחי תכניות לימודים, מנהלים, מורים וחוקרים.

לדעתנו קיים פער בין ההסכמה הרחבה על תרומתה האפשרית של הסביבה החוץ-כיתתית לתהליך הלמידה לבין הניצול המוגבל של סביבה זו. הפער נובע מחוסר המודעות בכל מגזרי מערכת החינוך לטיפול המיוחד שיש להעניק לסביבה החוץ-כיתתית מבחינת המחקר החינוכי, פיתוח תכניות הלימוד והכשרת המורים.

בחוברת מוצגות דוגמאות של שיעורים חוץ-כיתתיים ומיפוי הוראתי חוץ-כיתתי. שיעורים אלו בוצעו על ידי מורים, שצוידו בכלים המתאימים לכך, דהיינו עברו השתלמות ממושכת לגבי מהותה, טיבה ודרכיה של ההוראה החוץ-כיתתית. בדוגמאות ניתן לראות כיצד ניתן לערוך פעילות לימודית חוץ-כיתתית כחלק אינטגרלי מתכנית הלימוד במגוון רחב של מקצועות לימוד ולאורך כל שנות הלימודים — מכיתות היסוד ועד החטיבה העליונה.

חשוב להדגיש, כי איננו מצפים שהקוראים יישמו את הדוגמאות הללו כלשונן. דרכי הוראה חדשות אינן נלמדות בהתכתבות, על אחת כמה וכמה אסטרטגית הוראה מורכבת כהוראה החוץ-כיתתית. כוונתנו להראות שלמידה מסוג זה היא ברת-ביצוע ואף בוצעה הלכה למעשה. לשם הפעלתה המעשית כוללת החוברת הצעה להשתלמות מורים בית ספרית. המעוניינים מוזמנים לפנות אלינו להפעלת ההשתלמות בבית ספרם.

תקוותנו היא, שהחוברת תהווה ראשיתו של רב-שיח בין כל מגזרי מערכת החינוך, אשר יוביל לגיוס משאבים וליצירת התנאים הדרושים לשילוב נכון ורחב יותר של הסביבה החוץ-כיתתית בתכנית הלימודים. תודתנו, בראש ובראשונה, למורים שעבודותיהם האישיות מהוות בסיס לקובץ הדוגמאות. תודה עבור העזרה וההערות למשה אילן מנהל האגף לתכניות לימודים, לדוד סלע מנהל גף מדעים וטכנולוגיה, לחיה רגב מנהלת גף מדעי החברה ולחברי הצוותים המקצועיים: נעמי געש, רחל טסה, ד"ר מלכה מאונטוויטן ועליזה סיוון.